

কানহিৰ চাতুৰী

শ্ৰীধৰ কন্দলী

একদিনা প্ৰতি ভকতবৎসল
 কৃপাময় দেৱ হৰি।
 ৰজনী প্ৰভাতে শুতিয়া আছন্ত
 মিছা অপমান কৰি।।
 সেহি সময়ত গোপ শিশু যত
 আসি বোলে যশোদাক।
 খেড়ি খেলাইবাক লাগয় সুন্দৰী
 সত্বে কৃষ্ণক ডাক।।
 শুনিয়া তেখনে নন্দৰ ঘৰণী
 কৃষ্ণক ডাকিবে লৈলা।
 এত নিদ্ৰা কৰ কিসৰ ভাগৰ
 আদিত্য উদয় ভৈলা।।
 উঠিয়ো কৃষ্ণ হাবলি বোপাই
 ৰোষ তাপ তেজি মনে।
 পুহাইল ৰজনী উঠা যদুমণি
 বুলি ডাকে শিশুগণে।।
 যশোদাৰ বাণী শুনি চক্ৰপাণি
 বোলন্ত নমতা মাৰ।
 তোহোৰ আতাই বোপাই বোলন্ত
 নুজুৰাই মোৰ গাৰ।।

দিন চাৰি পাঞ্চ নুঠিবো নাখাইবো
 নাখাইবো গোবন্ধ স্থানে।
 দুৰ্যশ কলঙ্ক দুখ সুমৰন্তে
 নসহে মোৰ পবাণে॥
 মই নাৰায়ণ জগত কাৰণ
 তুমি গোৱালৰ জীউ।
 তথাপি তোহাক দেখন্তে ডৰত
 উৰি যায় মোৰ জীউ॥
 যত খাও দাও ততো শুকাই যাও
 নাহি মোৰ উদগতি।
 হাতমুষ্টি যেন কঙ্কালখানি যে
 বান্ধত ছিগিল অতি॥
 নিজ ৰূপে মই অনন্ত ব্ৰহ্মাণ্ড
 সৃজি আছে লীলা কৰি।
 সমস্তে জগত প্ৰতিপাল কৰি
 আত্মৰূপে আছে ধৰি॥
 ব্ৰহ্মা আদি কৰি যত চৰাচৰ
 মোক সেৱা কৰি যাই।
 তোৰ ঘৰে আসি গৰু-চাৰি-ফুৰো
 কৰকৰা ভাত খাই॥
 নাৰায়ণ ৰূপে অনন্ত শয্যা
 জলত কৰি শয়ন।
 নাভিপদ্ম হস্তে ব্ৰহ্মা উপজাইলো
 সৃজিলো তিনি ভূৱন॥
 বেদক পঢ়াইলো তত্ত্বজ্ঞান কৈলো
 অজ্ঞান কৰিলো দূৰ।
 তোহোৰ ঘৰত যতেক ঐশ্বৰ্য
 সবে ভৈল মৰিমূৰ॥

অসমীয়া সাহিত্য চয়নিকা (নতুন)

অসুৰৰ ভয়ে পূৰ্বে দেৱগণে

চিন্তবে গৈয়া আমাক।

চতুৰ্ভুজ ৰূপে আসি তাৰক্ষণে

দেখা দিলো তাসম্বাক।।

মোৰ ৰূপ দেখি চমক লাগিল

ত্ৰিদশ পৰিল ঢলি।

আবে তুমি মোক বিণ্ডটিয়া মাতা

কলীয়া কলীয়া বুলি।।

মোহনী স্বৰূপে অমৃত পিয়ালো

সাধিলো দেৱৰ কাম।

তোমাৰ ঘৰে আসি বব যশ পাইলো

লৈলো দধিচোৰ নাম।।

কপিল স্বৰূপে কৰ্দময় ঘৰে

ছয়া মই অৱতাৰ।

দেৱহুতি নামে মাতৃক তাৰিলো

কৰিও তত্ত্ব বিচাৰ।।

বামন স্বৰূপে বালিক ছলিবে

বিশ্বৰূপ দৰশাইলো।

চৰণৰ নখে কটাহ ফুটাইলো

গঙ্গাক আনি নমাইলো।।

সেহি পদজল শিৰত ধৰিল

মহেশ বাটত পাই।

আবে তুমি মোক বিণ্ডটিয়া মাতা

দিয়া মাটি খোৱা দায়।।

আন যত মোৰ মহিমা আছয়

কহিবাক লাগে কিক।

মই হেন পুত্ৰক মাৰ বোলাইবাক

তোহোৰ আছোক ধিক।।

কিছু কিছু কৰি দেখিয়া আছহা
 তথাপি কৰা আক্ৰোশ।
 এক ক্ষণিতেকে সুৰুতি উৰাইবো
 নাথাকোক মোৰ দোষ।।
 কাঠবাঁজী বুলি জগতে হাসয়
 দেখিলে সুমৰো হৰি।
 মই আসি তোৰ ঘৰে পুত্ৰ ভৈলো
 সিটো দুখ দূৰ কৰি।।
 তথাপি আমাৰ স্নেহ নজানস
 নকৰ মোত বিশ্বাস।
 আগেয়ে আছিল তেনয় কৰিবো
 দিন চাৰি বাট চায়।।
 মোহোৰ মুখত লাজ লাগে বৰ
 তোহোৰ গুণ কহন্তে।
 দুই ওঠ ফাটি তেজ বহি যায়
 বাসৰ বংশী বজান্তে।।
 ছয়বতি সোণাৰ বংশী গড়ায় নেদ
 ৰাজ পটেশ্বৰী হই।
 গাততে পোততে পেটাৰি বান্ধন্তে
 ধনত লাগিবে জুই।।
 গৰু জাক লাগি অন্ন দি পঠাস
 সিয়ো হোৱে একমুঠি।
 এক গ্ৰাস খাইলে আউৰ গ্ৰাসে নাটে
 যাও আধাপেটে উঠি।।
 গৰু আগুৰন্তে ধাতু যায় মোৰ
 কণ্টক বনত বিদ্ধি।
 চৌপৰ দিনতো লবৰিয়া ফুৰো
 নটুৱা টনাক পিদ্ধি।।

অসমীয়া সাহিত্য চয়নিকা (নতুন)

কুটকুৰা চুলি পৰে গৰু-ধূলি

কুকুহা পৰিয়া যাই।

গুটাগুটি কৰি জটা বান্ধিলেক

তৈল মাথে দেখা নাই।।

কথাক কহন্তে ক্ৰন্দন আসয়

যত অপমান পাওঁ।

যেবে তেও মই সি বাপুৰ পুত

তোক তেবে কন্দুৱাওঁ।।

কংস মামা মোৰ সাৰথি আছয়

আমাক নিব মতাই।

ইটো অপমান সকলে শুজিবো

মথুৰা পুৰীক যাই।।

দৈৱকী আইত মোৰ ঘৰ বুলি

থাকিবো তাহান পাশ।

আমাক দেখিবো লাগিয়া তোহাৰ

হৈব বৰ হাবিয়াস।।

কৃষ্ণৰ বচন শুনিয়া যশোদা

পুনু মাতে পাশ চাপি।

এৰ হাবিয়াস মোৰ মাথা খাস

নকান্দিবা মোৰ বাপি।।

মই অভাগীৰ ইবাৰ দোষক

মৰযিয়ো বনমালী।

আন কাল যদি দোষ দেখা মোৰ

পাৰিবাহা মোক গালি।।

মাৰৰ কাৰুণ্য বচন শুনিয়া

সন্তোষিত ভৈল মন।

একে ডেৱে গৈলা কোলাত চড়িয়া

পিবাক লাগিলা স্তন।।

পৰম আনন্দে থাকিবন্ত কৃষ্ণে

চাক দান্ত দৰশাই।।

ব্রহ্মাণ্ডৰ সুখে থাকিলা যশোদা

কৃষ্ণৰ বদন চাই।।

কবি-পৰিচয় :

শ্রীধৰ কন্দলী মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ পৰৱৰ্তী কালৰ কবি। এওঁৰ কাব্যত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ সুস্পষ্ট। কন্দলীয়ে 'কাণখোৱা' আৰু 'ঘুনুচা কীৰ্ত্তন' নামৰ দুখন কাব্য ৰচনা কৰে। কাণখোৱা পুথিখন নিচুকনি গীতৰ আৰ্হিত ৰচনা কৰা। ইয়াত বিষ্ণুৰ অৱতাৰৰ লীলা-মাহাত্ম্য সহজ-সবল আৰু প্ৰাঞ্জল—ভাষাত বৰ্ণনা কৰিছে। ইয়াত শ্রীকৃষ্ণৰ ঈশ্বৰত্ব আৰু মানৱ-শিশুত্ব ভাৱ কবিয়ে সুন্দৰভাৱে ফুটাই তুলিছে। পুথিখন দুটা অংশত ভাগ কৰিব পাৰি। প্ৰথম অংশত কাণখোৱাৰ কথা শুনি ভয়ত টোপনি যোৱা আৰু দ্বিতীয় অংশত ৰাতিপুৱা টোপনিৰ পৰা মাকে জগাবলৈ যোৱাত তেওঁ অভিমানত মাকক কোৱা নানা কথাৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

পাঠবোধ :

এই পাঠত উদ্ধৃত পাঠটি 'কাণখোৱা' পুথিৰ দ্বিতীয় অংশৰ প্ৰায় একিছু অংশ বাদ দি তুলি দিয়া হৈছে। পাঠটিত শিশুকৃষ্ণৰ ঈশ্বৰত্বৰ পৰিবৰ্তে সাধাৰণ অভিমানেৰে ভৰা মানৱ শিশু এটিৰ চিত্ৰ বৰ্ণিত হৈছে, যি পঢ়োঁতাক নিজৰ স্বৰূপৰ লগত একীভূত হৈ পৰাত অবিহণা যোগাইছে। ইয়াত কৃষ্ণৰ মানবীয় ৰূপ প্ৰকট হৈ উঠাৰ ফলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে তেওঁৰ ঐশ্বৰিক দিশটো পাহৰি নিজৰ কৰ্মৰাজিৰ লগত সাদৃশ্য উপলব্ধি কৰি আনন্দ পোৱাতেই পাঠটিৰ গুৰুত্ব নিৰ্ভৰ কৰিছে।

শব্দাৰ্থ আৰু টোকা :

আসি : আহি।

খেড়ি : খেলা।

ৰজনী : ৰাতি।

প্ৰভাত : পুৱা।

শুতিয়া : শুই।

ডাক : মাত।

কিসৰ : কিহৰ।

হাৰলি : অতি মৰমৰ।

বোম্ব : খং।

তেজি : ত্যাগ কৰি।

পুহাইল : পুৱাল।

সুমবন্তে : সুঁৱৰি।

ডবত : ভয়তে।

কৰকৰা ভাত : ঠাণ্ডা (বাহি) ভাত।

বেদক পঢ়াইলো : বেদ ভগৱানৰ বাণী বুলি কোৱা হয়। এই বেদ ভগৱানে ব্ৰহ্মাক কৈছিল।

তাসম্বাক : তেওঁলোকক।

তাৰক্ষণে : তৎক্ষণাৎ।

বিঙটিয়া : ঠাট্টা কৰা।

ছালিবে : ছলনা কৰিলোঁ।

কটাহ : ঢাকনি বা আৱৰণ। কোনো বস্তুৰ টান বাকলি।

তত্ত্ব : মূল সত্য।

কণ্টক বন : কাঁইটেৰে ভৰা বন।

চৌপৰ : চাৰি প্ৰহৰ।

গড়ায় : গঢ়াই।

নটুৱা : মতা বা তিৰোতাৰ বেশ লৈ নচা ল'ৰা।

টনা : দুই মূৰ মোনাৰ দৰে সীয়া এৰীয়া গামোচা।

সেৱালি : প্ৰণাম; সেৱা।

কাঠবাজী : যি তিৰোতাৰ সন্তান নাই।

কুকুহা : এবিধ চৰাই। দেখাত কাউৰীৰ সমান, ডাঙৰ, ইটাবৰণীয়া।

পাশ : কাষ।

বাপি : বোপাই।

খিঙৰে : খঙন বা দূৰ হ'ব।

কপিল : এজন প্ৰসিদ্ধ মুনি। এওঁ সাংখ্যা দৰ্শনৰ প্ৰবৰ্তক। কৰ্দম মুনি আৰু স্বায়ম্ভুৱ মুনিৰ কন্যা দেৱহুতিৰ পুত্ৰ। এওঁৰ শাপত সৰগ বজাৰ যাঠি হেজাৰ পুত্ৰ ভস্মীভূত হয়। এওঁক বিষ্ণুৰ আন এক অৱতাৰ বুলিও ধৰা হয়।

বামন : বিষ্ণুৰ পঞ্চম অৱতাৰ। বিষ্ণুৱে বাওনা মানুহৰ ৰূপ লৈ এই অৱতাৰ ধাৰণ কৰিছিল। এওঁ দৈত্যৰাজ বলিৰ যজ্ঞলৈ আহি তিনি পদ ভূমি বিচৰাৰ ছলেৰে তেওঁক পাতাললৈ পঠাইছিল।

দেবহুতি : স্বয়ংস্তুর মুনিৰ কন্যা।

কংস : মথুৰাৰ ৰজা। শ্ৰীকৃষ্ণৰ মোমায়েক। এওঁ কৃষ্ণক শত্ৰুৰূপে চিন্তা কৰি তেওঁৰ হাততে মৃত্যু বৰণ কৰে।

পৃথু : পুৰাণ প্ৰসিদ্ধ এজন বিখ্যাত ৰজা আৰু ৰজা বেনৰ পুত্ৰ; এওঁ এবাৰ দেশত আকাল হোৱাত গাই এজনীৰ ৰূপ ধাৰণ কৰা পৃথিৱীক খীৰাই প্ৰজাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিছিল বুলি শাস্ত্ৰত উল্লেখ আছে।

প্ৰশ্নাবলী

ভাব-বিষয়ক

১। অতি চমু উত্তৰ দিয়া :

- (ক) কৃষ্ণক টোপনিৰ পৰা জগাবলৈ কোনে আহি যশোদাক কৈছিল?
- (খ) কৃষ্ণই কিমান দিন টোপনিৰ পৰা নুঠাকৈ আৰু নোখোৱাকৈ থাকিব বুলি মাকক জনাইছিল?
- (গ) দেৱতাসকলক অমৃত খুৱাবলৈ কৃষ্ণই কি ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল?
- (ঘ) কপিল মুনিৰ মাতৃ কোন আছিল?
- (ঙ) কি ৰূপ ধাৰণ কৰি কৃষ্ণই বলিক ছলনা কৰিছিল?

২। তথাপি তোহাক দেখন্তে ডৰত

উৰি যায় মোৰ জীউ।

— এইবাৰ কাৰ উক্তি? কাক দেখি, কিয় তেওঁৰ ভয়তে জীউ উৰি যায় বুজাই লিখ।

৩। “মোহিনী স্বৰূপে অমৃত পিয়ালো

সধিলো দেৱৰ কাম।”

— কোনে মোহিনী ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল? তেওঁ কাক অমৃত খুৱাই দেৱতাৰ কাৰ্য সাধন কৰিছিল; খৰচি মাৰি লিখ।

৪। মাকৰ কি কি গুণৰ কথা ক’বলৈ শিশু কৃষ্ণৰ লাজ লাগে বুলি কৈছিল? কথাখিনি তোমাৰ নিজৰ কথাবে বহলাই লিখ।

৫। চমু টোকা লিখ :

- (ক) বামন (খ) দেবহুতি (গ) কপিল
- (ঘ) শ্ৰীধৰ কন্দলী (ঙ) দৈৱকী।

৬। পাঠটিৰ কাহিনীভাগ তোমাৰ নিজৰ কথাবে লিখ।

৭। কৃষ্ণই বিভিন্ন সময়ত কি কি অৱতাৰ ধাৰণ কৰি কেনে কাৰ্য সাধন কৰিছিল পাঠৰ আলমত বৰ্ণনা কৰ।

৮। কবিতাটোত 'কাঠবাঁজী' বুলি কাক কৈছে? ইয়াৰ অৰ্থ কি? এই অপবাদৰ পৰা তেওঁক কোনে বক্ষা কৰিলে?

৯। তাৎপৰ্য ব্যাখ্যা কৰা :

- (ক) কাঠবাঁজী বুলি জগতে হাসয়
দেখিলে সুমৰো হৰি।
মই আসি তোৰ ঘৰে পুত্ৰ ভৈলো
সিটো দুখ দুৰ কৰি।।
- (খ) মোহিনী স্বৰূপে অমৃত পিয়ালো
সাধিলো দেৱৰ কাম।
তোমাৰ ঘৰে আসি বৰ যশ পাইলো
লৈলো দধিচোৰ নাম।।
- (গ) মই নাৰায়ণ জগত কাৰণ
তুমি গোৱালৰ জীউ।
তথাপি তোহাক দেখন্তে ডৰত
উৰি যায় মোৰ জীউ।।

ভাষা-বিষয়ক :

- ১। তলত দিয়া শব্দবোৰৰ আধুনিক ৰূপ লিখা :
(ক) আসি (খ) খেড়ি (গ) পুহাইল
(ঘ) নুজুৰাই (ঙ) হস্তে (চ) বিণ্ডটিয়া।
- ২। তলত দিয়া শব্দকেইটাৰ লিংগ পৰিবৰ্তন কৰা :
(ক) সুন্দৰী (খ) মাতৃ (গ) মামা।
- ৩। বিপৰীত শব্দ লিখা :
(ক) বিশ্বাস (খ) দোষ (গ) আনন্দ
(ঘ) অপমান (ঙ) অমৃত।

